MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ MUISTIO VNS 1/2017 vp
Neuvotteleva virkamies Johanna Niemivuo-Lahti 14.3.2017

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle

VALTIONEUVOSTON SELONTEKO KESTÄVÄN KEHITYKSEN GLOBAALISTA TOIMINTA-OHJELMASTA AGENDA 2030:STA

Maa- ja metsätalousministeriö oli mukana valmistelemassa valtioneuvoston selontekoa kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030:sta, sillä huomattava osa sen sisällöstä liittyy ministeriön toimialaan. Ministeriö kannattaa selonteossa esitettyjä toimenpiteitä. Seuraavassa muutamia ministeriön toimialan näkökulmasta tärkeitä asioita:

Selonteon painopiste 1 - Hiilineutraali ja resurssiviisas Suomi toteuttaa hallitusohjelmaa. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla on merkittävä osa painopisteen toimenpiteiden toteuttamisessa. Kuten selonteossakin todetaan, ihmisen toiminnan ja luonnonvarojen käytön tulee tapahtua luonnon kantokyvyn rajoissa niin että ekosysteemien toimintakyky turvataan. Erityisen tärkeänä ministeriö pitää sitä, että fossiilisista polttoaineista luovutaan ja siirrytään uusiutuvan energian käyttöön, tehostetaan energian käyttöä ja vähennetään energiankulutusta. On myös tärkeää, että uusiutumattomia luonnonvaroja korvataan uusiutuvilla raaka-ainelähteillä.

Energia- ja ilmastostrategian toimeenpanossa ministeriön toimialalla keskiössä ovat biomassan energiakäytön ja hajautetun pienimuotoisen energian tuotannon ja käytön edistäminen sekä nielupolitiikka. Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa maataloussektori on osa taakanjakosektoria. Ministeriö tähdentää, että ilmastonmuutokseen sopeutuminen, esimerkiksi sään ja vesiolojen ääri-ilmiöihin varautuminen on tärkeää myös Suomessa, kun ilmasto joka tapauksessa muuttuu. Ministeriön toimialalla tärkeitä ovat myös kestävien biotalous- ja cleantech -ratkaisujen, kiertotalouden tiekartan, kestävien julkisten hankintojen edistäminen ja niihin liittyvät toimet. Näitä toimia, sekä monia muitakin Agenda 2030:n tavoitteita tukevia toimia toteutetaan osana ministeriön hallinnonalan normaalia toimintaa.

Kestävä kehitys on siis integroitu mukaan ministeriön sektorin eri politiikkalohkoihin ja niitä koskeviin strategioihin, ohjelmiin ja muihin linjauksiin. Agenda 2030:n 17 tavoitteen ja 169 alatavoitteen toimeenpano ja edistyminen on sisällytetty myös monien kansainvälisten sopimusten ja ohjelmien toimenpanon osaksi esimerkiksi kansainvälisen biodiversiteettisopimuksen ja ilmastosopimuksen kautta, missä myös ministeriön luonnonvarapolitiikalla on keskeinen sija. Ministeriö on vastikään käynnistänyt kansainvälisen luonnonvarapolitiikan yhteistoimintaverkoston, joka osaltaan edistää tämän selonteon toimeenpanoa palvelevaa yhteistyötä. Kestävän kehityksen agendan toteuttamista tukee myös ministeriön panostus kansainväliseen vesiyhteistyöhön erityisesti rajavesistöyhteistyön vahvistamiseksi, puhtaan veden riittävyyden turvaamiseksi sekä suomalaiseen vesiosaamiseen perustuvan kansainvälisen liiketoiminnan kasvattamiseksi.

Selonteon mukaisesti johdonmukaisuus eri politiikkalohkojen, kuten esimerkiksi kauppapolitiikan, ulko- ja turvallisuuspolitiikan, ympäristöpolitiikan, ilmasto- ja energiapolitiikan, koulutuspolitiikan, ja sosiaali- ja terveyspolitiikan sekä luonnonvarapolitiikan ja maatalouspolitiikan välillä sekä kestävyyden osa-alueiden yhteensovittaminen on olennaista kestävän kehityksen toteutumiselle. Ministeriö haluaa tukea erityisesti sitä, että kestävän kehityksen kaikki ulottuvuudet - taloudellinen, sosiaalinen, ympäristöllinen, sekä kulttuurinen ulottuvuus - sovitetaan yhteen. Tähän liittyykin yksi suurimmista yhteistyötarpeista: selonteon ja Agenda 2030:n tavoitteita pitää toteuttaa laajalla rintamalla eri sidosryhmien yhteistyönä. Muutoin vaarana on, että toimenpiteitä toteutettaessa painottuu jokin yksittäinen näkökulma muiden näkökulmien jäädessä katveeseen.

Selonteon ja Agenda 2030 toteutuksen tärkeä väline on kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus, joka on myös toimeenpanoväline, ja johon kansalaiset, yritykset, järjestöt, kunnat ja muut sidosryhmät voivat osallistua omien sitoumustensa ja tavoitteidensa kautta. Selonteko ja hallituk-

sen toimeenpanosuunnitelma perustuukin tämän yhteiskuntasitoumuksen visioon, periaatteisiin ja tavoitteisiin. Yhteiskuntasitoumus on myös keskeinen lähtökohta selonteon painopisteiden valinnalle. Maa- ja metsätalousministeriö tukee tämän sitoumuksen käyttämistä, koska se on edistyksellinen ja maailmallakin huomattu väline koko yhteiskunnan osallistumiseen kestävän kehityksen edistämisessä.

Myös maa- ja metsätalousministeriö on tehnyt oman sitoumuksensa. Sen avulla kehitetään edellytyksiä kotimaisen kalan alkutuotannolle ja jatkojalostukselle, jotta suomalaiset saisivat kestävästi ja vastuullisesti tuotettua kalaa ruokapöytiinsä. Tavoitteena on esimerkiksi kotimaisten kalatuotteiden tuotannon kasvattaminen kestävällä tavalla, kalavarojen tilan parantaminen, sekä yhteistyön parantaminen kalataloussektorin sisällä ja muiden toimialojen kanssa. Ministeriö kiinnittää huomiota siihen, että kansallisen yhteiskuntasitoumuksen ja Agenda 2030 -tavoitteiden vastaavuuteen numero 14 Vedenalainen elämä ei kuitenkaan sisälly (selonteon kuva 3).

Ministeriön näkökulmasta on tarpeellista, että Agenda 2030:n ja selonteon tavoitteet ovat riittävän kunnianhimoisia. Jotta kunnianhimoiset tavoitteet muuttuisivat konkreettisiksi toimenpiteiksi, erityisen tärkeää on, että järjestetään kerran vuodessa ”Kestävän kehityksen tila ja tulevaisuus Suomessa” -tilaisuus. Tähän kansalliseen keskusteluun tulee kutsua kaikki sidosryhmät ja toimijat. Siinä esille tulevat näkökulmat tulee aidosti sisällyttää mukaan seuraavan vuosisyklin kestävän kehityksen toimintaan. Kun kukin toimija toteuttaa kunnianhimoisia tavoitteita oman osaamisensa ja asiantuntemuksensa pohjalta osana omaa ”normaalia” toimintaansa, tavoitteet muuttuvat konkretiaksi ja niihin sitoudutaan vahvemmin.

Ministeriöstä on hyvä, että selonteossa kuvatun vuoteen 2030 ulottuvan seurannan ja arvioinnin vuosisyklin ja nelivuotissyklin tarkoituksena on varmistaa hallituksen muunkin vastuuvelvollisuuden toteutuminen Agenda 2030:n toimeenpanossa, vahvistaa eduskunnan roolia kansallisen toimeenpanon seurannassa sekä vahvistaa kestävän kehityksen kysymysten näkyvyyttä kansallisessa keskustelussa. Siksi maa- ja metsätalousministeriö pitää kannatettavana, että keskeisiin toimenpiteisiin sisältyy Agenda 2030:n toimeenpanon raportointi vuosittain myös osana hallituksen vuosikertomusta (HVK). Kansallinen keskustelu ja siihen liittyvä toimenpiteiden vaikuttavuuden analysointi on oleellista muutostarpeiden osoittamisen ja toisaalta poliittisen päätöksenteon pohjaksi. Olisi kuitenkin hyvä, että valtioneuvoston selonteon seuranta ei kuitenkaan muodostu liian raskaaksi raportoitaessa sekä hallitusohjelman mukaisista toimista että toisaalta Agenda 2030 -tavoitteiden toteuttamisesta.

Selonteon seurannan keskeisiä toimenpiteitä on kestävän kehityksen seurantaindikaattoreiden päivittäminen. Tässä yhteydessä ministeriö pitää tärkeänä, että indikaattorit osoittavat muutoksen suunnan ja kestävyyden osoittajia, ja että ne osaltaan tukevat poliittista päätöksentekoa. On myös tärkeää, että selontekoa toimeenpantaessa sekä biotalous- ja cleantech -ratkaisuissa uudistetaan samalla luonnonvarojen käyttöä kuvaavia indikaattoreita. Koska uusiutumattomien luonnonvarojen käyttöä tulisi korvata uusiutuvien luonnonvarojen kestävällä käytöllä, on tärkeää erotella nämä toisistaan. Ministeriö pitää tärkeänä myös tutkimuksen ja ennakoinnin vahvistamista kestävän kehityksen toimeenpanotyössä. Lisäksi ministeriö kannattaa sitä, että Agenda 2030:n toimeenpano ja kestävän kehityksen laaja-alainen näkökulma sisällytetään eri hallinnonalojen tulosohjaukseen.